

Kučerák, Ladislav

Užitečná kniha o ekonomice našeho průmyslu

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. G, Řada sociálněvědná. 1960, vol. 9, iss. G4, pp. 131-133

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/111793>

Access Date: 01. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

pětiletky. Ukazuje to i ten fakt, že např. výroba traktorů byla zvýšena několikanásobně bez rozsáhlých investic.

Pokud se týče poměru hrubé a tržní zemědělské produkce, ukazuje autor, že stejně jako v SSSR i v ČSSR je nutno rozlišovat dvě etapy. Nejprve roste hrubá výroba rychleji než tržní, neboť následkem pozemkové reformy roste naturální spotřeba rychleji než hrubá výroba. Tato etapa je charakterizována převahou malovýroby. Naproti tomu v druhé etapě roste rychleji tržní produkce než hrubá výroba, neboť se změnil poměr mezi růstem naturální spotřeby a hrubé výrobou. Zde již převažuje socialistický sektor. Tedy kolektivizace zemědělství je předpokladem odstranění disproporce mezi průmyslem a zemědělstvím.

Jádro práce je v šesté kapitole, pojednávající o bilančních vztazích mezi průmyslem a zemědělstvím. Aтору zde jde zejména o návrh souhrnné bilance hospodářského svazku mezi průmyslem a zemědělstvím, jež by sladila z jedné strany dodávky průmyslu zemědělství s potřebami a peněžními prostředky zemědělství a z druhé strany dodávky zemědělství průmyslu s potřebami a kupními fondy průmyslu. V obou případech jde o potřeby socialistických průmyslových i zemědělských podniků i obyvatelstva v nich činného. Autor navrhuje celou soustavu bilancí, jež by zmíněné vztahy vyjádřily.

Na prvním místě je to úhrnná bilance hospodářského svazku mezi průmyslem a zemědělstvím. V této bilanci by byly zachyceny na jedné straně dodávky průmyslu (podle ministerstev), členěné jako výrobní prostředky celkem, dále na základní fondy, oběžné fondy, (obojí ještě podrobněji podle jednotlivých položek), dále spotřební předměty (rovněž podle základních druhů), na druhé straně pak spotřebitel, tj. zemědělství, členěné podle sektorů. Další bilancí je vytváření konečných peněžních prostředků zemědělství a jejich použití. Bilance by zachytila tvorbu prvotních důchodů v zemědělství podle jednotlivých zdrojů, dále proces znovurozdělení podle jeho jednotlivých nástrojů a konečné peněžité prostředky a jejich použití na výrobní prostředky a spotřební předměty. Tato bilance by byla zároveň členěna podle sektorů sociálně ekonomických, tj. v tržním průřezu a podle příjmů a výdajů podniků i obyvatelstva. Autor zdůrazňuje, že tato bilance by umožnila prověřit rozdíl mezi prvotními a konečnými důchody v zemědělství jako celku i v jeho jednotlivých sektorech, a také vliv cenové, daňové a úvěrové politiky na znovurozdělení národního důchodu v jednotlivých sektorech zemědělství, nakonec i stupeň souladu mezi dodávkami průmyslu do zemědělství a strukturou konečných důchodů zemědělství.

Analogicky by byla sestavena i bilance užití zemědělské výroby určené pro průmysl a průmyslové obyvatelstvo. Vyjadřovala by na jedné straně tržní výrobu zemědělskou, členěnou podle sektorů v rozdělení na rostlinnou a živočišnou produkci, na druhé straně pak spotřebu zemědělské produkce a to jednak výrobní (podle průmyslových ministerstev), dále osobní, členěnou na dodávky státní i družstevní obchodní sítí a zemědělskému trhu. V této bilanci je však podle našeho názoru nedoplnění. Mezi dodavateli průmyslových produktů zemědělství uvádí autor správně též zahraniční obchod. Ten však figuruje jako dodavatel i v bilanci užití tržní zemědělské produkce. Domníváme se, že tu jde o omyl a že zahraniční obchod by měl být uveden mezi odběrateli zemědělské produkce, a to v samostatné rubrice, ježto tu nejde bezprostředně ani o výrobní ani o osobní spotřebu.

Čtvrtá bilance ukazuje podíl zemědělství na uspokojování osobní spotřeby. Tržní fondy jsou zde členěny na potraviny (zvlášť průmyslově zpracované a bez průmyslového zpracování), dále na průmyslové spotřební zboží, z něhož je zvlášť vyděleno zboží vyrobené ze zemědělských surovin.

Poslední bilance má vyjádřit finanční vztahy mezi státem a vesnicí, ukázat, jakou část národního důchodu vytvářenou v zemědělství dostává stát a jakou část národního důchodu vytvářenou mimo zemědělství dostává zemědělství od státu pro svoje potřeby.

Preciosovu práci můžeme hodnotit velmi kladně. Jejím velkým přínosem je zejména to, že autor se snaží ze svých rozborů vyvodit praktické závěry pro praxi národohospodářského plánování. Klady práce neoslabují ani uvedené nedostatky, ani fakt, že v některých partiích je zastaralá. Opírá se totiž o dřívější výkupní soustavu a vychází ze skutečnosti přechodného období, které v době, kdy tato recenze vyjde tiskem, bude již patrně patřit u nás minulosti.

Jiří Setinský.

Užitečná kniha o ekonomice našeho průmyslu

Při dovršování socialistické výstavby v naší vlasti a při vytváření nových materiálních zdrojů pro přechod ke komunismu — v období, kdy řešíme velký úkol: dohnat a předejnat nejvyspělejší kapitalistické země — má stále větší význam ekonomická stránka marxismu — řešení otázek konkrétní ekonomiky.

Hluboký rozbor konkrétních ekonomických disciplín nás vyzbrojuje znalostí cest a metod, s jejichž pomocí řešíme úkoly v našem průmyslu, v zemědělství, ve stavebnictví, v dopravě apod. Velkou pomoc nám přitom poskytují práce, jež se zabývají jednotlivými odvětvími národního hospodářství a zvláště ekonomikou průmyslu. Zejména populární knihy a brožury tu mají velký význam, neboť umožňují přístup k ekonomickým poznatkům co nejšířším okruhu pracujících. Bohužel není možno říci, že bychom měli dostatek podobných prací, naopak, pociťujeme značnou mezeru v této oblasti naší ekonomické literatury. Proto je nutno přivítat sborník *Ekonomika československého průmyslu* (SNPL, 1959, stran 407), který je první populárně vědeckou knihou o ekonomice našeho průmyslu a který pochopitelně vzbudil velký zájem.

Uvedený sborník, připravený autorským kolektivem pracovníků katedry základů průmyslové výroby Vysoké školy stranické při ÚV KSČ pod vedením docenta inž. Jiřího Rezníčka, C. Sc., je určen širokým vrstvám — především pro potřeby stranického školení. Vzhledem k tomu, že sborník umožňuje seznámit se s problémy, s nimiž se setkáváme na pracovištích, na poradách, v tisku i v rozhlasu, bude jeho používání jistě přesahovat rámec stranického školení.

Výhodou sborníku je ta skutečnost, že byl zpracován až po přijetí usnesení ÚV KSČ o zvýšení ekonomické účinnosti řízení, a proto jsou v něm již vyjádřeny změny v řízení, plánování a financování našeho průmyslu.

Ve sborníku, jehož obsah je rozvržen do deseti kapitol, nejsou zahrnuty všechny otázky ekonomiky průmyslu — na výběr otázek mělo zřejmě vliv určení knihy pro účely stranického školení.

V první kapitole se charakterizuje průmysl a poukazuje se na význam i úkoly našeho průmyslu při dovršení výstavby socialismu. Kromě toho je zde krátký historický náčrt rozvoje našeho průmyslu. Zcela správně je rozvoj průmyslu sledován pod zorným úhlem svého formování jako odvětví socialistického hospodářství. Kapitola je zakončena charakteristikou postavení ČSR ve světovém hospodářství, která sice stručně, avšak výstižně ukazuje význam našeho průmyslu a současně také odpovídá na otázku, ve kterých oborech je nutno zvýšit úsilí o úspěšné řešení úkolů: dostihnout a předstihnout kapitalistické země ve výrobě na jednoho obyvatele.

Druhá kapitola je věnována principům a organizaci řízení našeho průmyslu. Autoři nejen populárně vysvětlují, co je to řízení národního hospodářství, ale také ukazují na rozdíl mezi kapitalistickým a socialistickým systémem řízení. Dále čtenáře seznamují se zásadami řízení socialistického průmyslu; s pojmy, s nimiž se každý pracující neustále setkává, ale ne vždy je plně chápe. Kapitola končí přehledem současné organizace a řízení našeho průmyslu. Jak již bylo podotknuto výše, jsou sem pojaty i změny, prováděné v roce 1958 a 1959.

Ve třetí kapitole se hovoří o organizaci plánování v průmyslu. Nejprve jsou rozebrány otázky týkající se sestavování státního plánu národního hospodářství, pak plánu podniku. Domnívám se, že je zde neuměrně mnoho místa věnováno ročním plánům podniků, které jsou rozbírány příliš detailně. Spíše by bylo třeba — v souvislosti se zvýšením úlohy místních orgánů v řízení hospodářství — rozebrat trochu více soustavu řízení a plánování v místním průmyslu.

Dvě kapitoly jsou věnovány fondům našich podniků. Jako v předcházejících kapitolách, tak i zde je teoretický výklad těsně spojován s praxí. Proto je zde zřejmě tolik místa věnováno otázce odpisů a reprodukce základních fondů, neboť v těchto problémech jsme někdy chybovali. Dobře a obsírně je také zpracována část o materiálně technickém zásobování — opět jako v jiných případech, je nejen vyložen dnešní stav, ale ukázán i vývoj materiálně technického zásobování a jeho dosavadní nedostatky. V té části kapitoly, která pojednává o oběžných prostředcích, by problém rychlosti obratu oběžných prostředků zasluhoval širšího zpracování, neboť o této důležité otázce se zde hovoří poměrně stroze.

Důležitou podmínkou pro splnění úkolů stojících před našim průmyslem je neustálý růst produktivity práce, o kterém pojednává šestá kapitola. Bezesporu nelze dostatečně rozebrat všechny mnohostranné cesty zvyšování produktivity práce v průmyslu, přesto se však autorům podařilo dobře klasifikovat rozličné faktory a cesty zvyšování produktivity práce. Proto tím více překvapuje, že opomněli tak důležité otázky jako specializace, kooperace a koncentrace výroby. Této otázkám se zpravidla věnuje jedno celé téma, avšak v recenzované knize je postrádáme. I když si autoři zřejmě vybírali okruh otázek se zřetelem k určení knihy, přesto se domnívám, že vypuštění těchto problémů je nedostatkem.

V sedmé kapitole, věnované otázkám normování práce a organizaci mezd, je věnováno technické stránce trochu více místa, než by snad bylo nutné. Velmi důležitou otázkou je správný výběr forem hmotné zainteresovanosti dělníků i pracovníků technicko-hospodářského

aparátu, protože ovlivňuje snižování vlastních nákladů, zlepšování kvantitativních ukazatelů i zdokonalování techniky. Proto se zcela správně v této kapitole pamatuje na vysvětlení nej-důležitějších nedostatků i cest, jimiž se tyto nedostatky odstraňují.

Předposlední dvě kapitoly se týkají chozrasčotu, vlastních nákladů a cen v průmyslu. Obě kapitoly jsou velmi dobře zpracovány. I když v poměru k ostatním kapitolám je jim věnováno méně stran, přesto okruh otázek, který zahrnují, je dobře vyložen. Je to zřejmě důsledek té skutečnosti, že autor obou kapitol — doc. Řezníček — se zabývá těmito problémy již delší dobu a má značné publikační zkušenosti.

Poslední, desátá kapitola pojednává o vedoucí úloze Komunistické strany Československa a o právu kontroly činnosti správy podniku stranickou organizací. V této kapitole jsou objasněny důležité a někdy nesprávně chápané otázky, např. vztah mezi stranickou organizací a správou závodu, nutnost stranické kontroly, politický přístup k řešení hospodářských otázek, úloha stranické organizace v řízení socialistického soutěžení a podobně. Těmto otázkám je nutno věnovat velkou pozornost; jejich zpracování ve sborníku nám dobře poslouží nejen pro stranické školení, nýbrž i pro náš každodenní život.

Jako malý nedostatek, který může být poměrně snadno odstraněn, cítuji ten fakt, že ke sborníku není připojen věcný rejstřík. Sborník, ke kterému se budeme neustále vracet, by nám pak mohl lépe posloužit — byl by přehlednější.

Závěrem chci ještě jednou konstatovat, že uvedená kniha je přínosem pro naši populární ekonomickou literaturu, že v tomto směru pomohla zaplnit citelnou mezeru. Mnohé se nám jeví jako nedostatek proto, že po sborníku požadujeme, aby plnil úlohu učebnice ekonomiky průmyslu, neboť zatím jinou současně nemáme — a to pochopitelně přesahuje úkol, pro který byl sborník určen.

Ladislav Kučerák

Věra Bilšajová: Postavení ženy za socialismu.

(Státní nakladatelství politické literatury, Praha 1960, str. 232.)

Otázky postavení ženy ve společnosti, její účasti ve veřejném životě, možnosti spojení práce ženy v zaměstnání mimo domov s mateřstvím a výchovou dětí jsou v dnešním světě svrchované aktuální, přesto však jim naši teoretičtí pracovníci nevěnovali dosud dostatečnou pozornost. Proto je třeba uvítat český překlad populární vědecké práce Věry Bilšajové „Postavení ženy za socialismu“ (původní titul: „Řešení ženského voprosu v SSSR“), která si klade za úkol, zobecnit nejdůležitější zkušenosti z praxe stranických i sovětských orgánů, získané při řešení ženské otázky v SSSR.

Kniha má tři části. V první části, nazvané „Marxismus-leninismus o osvobození ženy“, autorka objasňuje názory klasiků marxismu-leninismu na ženskou otázku, polemizuje s reakčními teoriemi buržoazních autorů a shrnuje zkušenosti ženského proletářského hnutí až do Velké říjnové socialistické revoluce. Definuje správně ženskou otázku jako neoddělitelnou součást dělnické otázky, problém rovnoprávnosti ženy s mužem v politickém, veřejném a hospodářském životě a problém státní ochrany matek a dětí (str. 24). Správně poukazuje na to, že ženská otázka vzniká jako společenský problém až za kapitalismu. Kapitalismus na rozdíl od otrokářské a feudální společenské formace zapojuje ženu v rozsáhlém měřítku přímo do společenské výroby takovým způsobem, že její práce nabývá společenského uznání a umožňuje jí ekonomickou nezávislost. Práce domácí hospodyně ztrácí svůj produktivní charakter. Vystává rozpor mezi objektivně pokrokovým procesem včleňování ženy do práce mimo domácnost a protikladnými tendencemi, jež vyplývají ze zákonitostí kapitalistických výrobních vztahů. Za kapitalismu je žena využívána jako zdroj levné pracovní síly; projevuje se rozpor mezi činností ženy v zaměstnání a jejími mateřskými povinnostmi. Vzniká ženská otázka jako „složitý sociální problém, zahrnující ekonomické, politické, právní a etické stránky společenského života“ (str. 9). Množí se pokusy o její teoretické řešení a rozrůstá se hnutí za osvobození žen, které ovšem nabývá protikladného charakteru, štěpíc se v hnutí žen buržoazních a proletářských.

Autorka podává stručný přehled předmarxistických pokusů o řešení ženské otázky. Ukazuje, jak tyto pokusy — i když ve své době relativně progresivní — nemohly být úspěšné, poněvadž nevycházely z vědeckého pojetí společenského života a obvykle si všimaly jednostranně jenom některého aspektu otázky, např. jen politického, právního nebo morálního. Od poloviny XIX. století proniká pak jako reakce na silici proletářské hnutí a účast proletářských žen v něm u buržoazních ideologů úplně reakční „biologický výklad“ ženské otázky. Jeho zastánci se snaží dokázat, že podřízené postavení ženy ve společnosti není důsledkem společenských